

Philippe Vandermaelen (1795-1869)

Philippe Vandermaelen werd op het einde van de 18de eeuw te Brussel geboren in een rijke familie. Al in zijn kinderjaren stelde hij veel belang in de cartografie en hij vormde zich als autodidact. Hij begon zijn carrière met een werk van monumentale omvang: een *Atlas universel*, die hij tussen 1825 en 1827 publiceerde in veertig afleveringen van telkens tien folio's. Dit werk is in twee opzichten uitzonderlijk: het gaat om de eerste wereldatlas, op één enkele schaal, waarvan een reusachtige wereldbol met een doorsnede van 7,55 meter kan worden gemaakt; bovendien gaat het om de eerste atlas die tot stand kwam met een druktechniek die kunstenaars hoog schatten maar waarmee wetenschappers nog niet vertrouwd waren: de lithografie. Het duurde niet lang voor Philippe Vandermaelen internationale bekendheid genoot. Onmiddellijk daarop begon hij aan een *Atlas de l'Europe* in 165 folio's.

In 1830 richtte Vandermaelen aan de poorten van de stad het *Etablissement géographique de Bruxelles* op. Deze instelling omvatte een bedrijf dat kaarten produceerde, een lithografische drukkerij, een bijzonder rijke bibliotheek, een mappotheek, een etnografisch museum, een natuurhistorische galerij, een school, een ruil- en documentatiecentrum, serres en een botanische tuin.

Toen België onafhankelijk werd, paste de cartograaf zijn productie aan. In slechts enkele maanden tijd realiseerde hij de eerste bladen van een *Carte de la Belgique d'après Ferraris* in 42 folio's. Parallel leidde hij een grootschalige campagne voor het verzamelen van informatie op grond waarvan hij in 1831 kon beginnen met het uitgeven van de *Dictionnaires géographiques spéciaux des provinces de la Belgique*. Heel snel werd Vandermaelen de Belgische cartograaf bij uitstek. In 1831 kreeg hij van de regering de opdracht een *Carte des frontières* op te stellen op grond waarvan de onderhandelingen tussen België en Holland werden gevoerd. Het was het begin van een lange samenwerking tussen de overheid en deze privé-ondernemer. Vandermaelen kreeg de opdracht om na de grenzen ook de wegen, kanalen, spoorwegen en de telegraaf in kaart te brengen en daarna ook de mijnen en fabrieken, de algemene waterpassing en de ondergrond van België en de uitbreiding van Brussel. Hij profiteerde van zijn bevoorrechte relaties met de overheid om de hand te leggen op de handgeschreven plannen van de gemeentelijke kadasters. Hij verwierf ook de bestaande driehoeksmetingen. Hij stuurde zijn topografen uit naar de negen provincies om er de nodige opmetingen te doen en publiceerde twee topografische kaarten van België: de kaart op schaal 1:80.000 in 25 folio's – een meesterwerk van de lithografie – was volledig voltooid in 1853, terwijl de 250 folio's van de kaart op schaal 1:20.000 verschenen tussen 1846 en 1854, lang vóór de kaart van het Krijgsdepot waarvan de eerste folio's pas in 1865 van de persen rolden.

Toen het *Etablissement géographique de Bruxelles* in 1880 voorgoed zijn deuren sloot, verwierf de Koninklijke Bibliotheek van België het leeuwendeel van de immense productie van deze grote cartograaf.